

РОЗУМНІ СТРОКИ: ЇХ ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Судовий прецедент із точки зору правової природи являє собою рішення в конкретній справі, яке є обов'язковим для судів тієї ж або нижчої інстанції під час вирішення аналогічних справ або слугує зразком тлумачення закону, що не має обов'язкової сили.

2. Європейський суд із прав людини у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що значення гарантії розумного строку полягає в тому, що обвинувачений, який не скоював караного діяння, повинен мати можливість виправдати себе без зволікань, тоді як обвинувачений, вину якого доведено, не має піддаватись додатковому покаранню у формі надмірних зволікань із розглядом його справи, що може мати негативні наслідки для інших його прав, гарантованих Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод. Розглянемо детальніше такі аспекти.

3. Критерії визначення розумності строків, *передбачені* кримінальним процесуальним законодавством України, фактично не було сформульовано вітчизняною науковою думкою, а запозичено з міжнародного досвіду, зокрема, з рішень Європейського суду з прав людини. У цьому контексті варто звернути увагу на рішення ЄСПЛ «Кеніг проти Федеративної Республіки Німеччина», у якому чи не вперше було сформульовано критерії визначення розумності процесуальних строків у кримінальному провадженні [1].

4. Відповідно до п. 99 Рішення ЄСПЛ «Кеніг проти Федеративної Республіки Німеччина» розумний строк розгляду в сенсі п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод оцінюється з огляду на обставини справи. Вивчаючи розумність строків кримінального процесу, суд звертає увагу *inter alia* (поміж іншим) на складність справи, поведінку заявника та рух справи в адміністративних органах і судах. Такі ж висновки було сформовано в рішеннях у справах Неймастера та Рингейзена. Тому суд, як і заявник, вважає, що ті ж критерії мають застосовуватись у цій справі під час розгляду питання, чи перевищила тривалість процесу в адміністративних судах строк, про який ідеться в п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

5. Таким чином, ЄСПЛ на підставі згаданих судових рішень сформулював критерії, якими необхідно керуватись під час визначення меж розумності процесуальних строків і які внаслідок проведення кодифікації було імплементовано до національної правової системи України. Відсутні визначення чітких меж самих критеріїв, тобто вони виступають як певні орієнтири, проте саме визначення розумних строків

має здійснюватись під час розгляду кожної конкретної справи. Це, власне, і було продемонстровано самим ЄСПЛ, який у наступних рішеннях визначав межі розумності процесуальних строків у кожній конкретній справі з огляду на згадані критерії та деталізував їхній зміст.

6. Одним із критеріїв визначення розумності строків є поведінка учасників кримінального провадження. Цей критерій охоплює випадки, коли ні слідчий, ні прокурор або суддя не відповідають безпосередньо за дотримання розумних строків. Вони можуть здійснювати вплив на поведінку учасників кримінального провадження шляхом застосування заходів забезпечення кримінального провадження, заходів примусового характеру або інших заходів, проте безпосередньо сама особа відповідає за свою поведінку.

7. ЄСПЛ неодноразово називав поряд з іншими недоліками, які призвели до затягування розслідування й розгляду матеріалів кримінального провадження в судах України, незабезпечення державними органами явки учасників кримінального провадження для вчинення процесуальних дій, що призвело до порушення розумних строків у кримінальному провадженні. Про такі порушення було зазначено в рішеннях ЄСПЛ «Коберник проти України» та «Рудніченко проти України» [2; 3].

8. Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що порушення вимог щодо розумності строків сталося не внаслідок дій сторони захисту (неодноразові звернення клопотань, подання скарг до вищих інстанцій, подання заяв про відвід судді), а саме внаслідок дій самого суду, який суттєво порушив права засудженої особи на захист та на розгляд обвинувачення проти неї в найкоротші строки [4, с. 47].

9. Вимога розумності строків є досягненням не національної, а саме загальноправової наукової думки, тому її закріплення в національній правовій системі є доцільним і необхідним. Варто зазначити, що виокремлення розумних строків як окремого виду процесуальних строків є неправильним з огляду на те, що всі строки в кримінальному провадженні мають бути розумними. Відповідно, виокремлення поряд із такими строками «нерозумних» строків є неправильним. Відсутність чіткого визначення поняття розумних строків у кримінально-процесуальному законодавстві України та критеріїв їх встановлення зумовлює необхідність у зверненні особливої уваги на практику Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях неодноразово висловлювався щодо сутності розумних строків і необхідності їх дотримання.

Список бібліографічних посилань:

1. Рішення у справі «Кьоніг проти Федеративної Республіки Німеччина» 28 червня 1978 року. (скарга № 6232/73) (König v. Federal Republic of Germany) серія А, № 27, sec. 29-30, pp. 88-89. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232691> (дата звернення: 02. 04. 2018).

2. Рішення у справі «Коберник проти України» 25 липня 2013 року (заява № 45947/06). URL: <http://old.minjust.gov.ua/34549> (дата звернення: 02. 04. 2018).

3. Рішення у справі «Рудніченко проти України» 11 липня 2013 року (заява № 2775/07). URL: <http://old.minjust.gov.ua/34549> (дата звернення: 02. 04. 2018).

4. Садикова Я. М. До питання про систему європейських стандартів захисту прав людини та принципів здійснення судочинства / Я. М. Садикова // Право і суспільство. – 2015. – № 6. – С. 46-50.